

İnsanlar borçlanarak tüketebiliyor

Merkez Bankası'nın son yayımladığı "Finansal İstikrar Raporu" hanehalkının borç yükündeki artışa dikkat çekiyor. Rapor'da "AB üyesi gelişmiş ülkelerin genelinde toplam hanehalkı yükümlülüğünün GSYH'ye oranı 2006-2008 döneminde düşüş gösterirken, Türkiye ve AB'ye yeni üye olan gelişmekte olan ülkelerin genelinde söz konusu oran artmaktadır" yorumuna yer verilmiş.

Borç yükünün harcanabilir gelire oranını gösteren aşağıdaki grafikten de görüleceği gibi, Türkiye'de insanlar geçinebilmek için her geçen yıl daha fazla borçlanmak zorunda kalıyorlar. 2003 yılında harcadıkları her yüz liranın sadece 7 lirası borç iken, borç yükü 2009 yılında 38 liraya çıkmış. Diğer bir deyişle, tüketim için harcanan paranın hemen hemen yarısını borçlanmışlar.

Diğer ülkelere karşılaştırıldığında bu oran çok fazla değil. Gelişmiş ülkelere baktığımızda yüzde 70 - 110 civarında. Aradaki fark, bizdeki bireysel kredilerin vadesinin oldukça kısa olması. Çünkü sanayileşmiş ülkelere hanehalkı daha çok ev almak için uzun

Hakan
ÖZYILDIZ
hzyildiz@higazete.com.tr

dönemlerinin klasik bir davranış biçimi. İşsiz kalan ve/veya daha az gelire razı olarak çalışmaya devam eden insanlar, öncelikle devlete vergi, sigorta primi gibi yükümlülüklerini ödememeye daha sonra tüketimlerini azaltmaya başlıyorlar.

Bundan sonraki aşamada ise borç olarak yaşamlarını idame ettirmeye gayret gösteriyorlar. 2001 krizinden önceki dönemde aileler arası dayanışma, bugüne oranla daha yaygındı.

Günümüzde de görülen altın ve dövizle borç verme işlemleri, kriz ortamında borçların geri ödenememesi nedeniyle yerini banka kredilerine/kredi kartlarına bıraktı. Ödenemeyen borçlar sosyal ilişkilerde olumsuzluklar yarattıkça, insanlar bankalardan kredi almaya yöneldiler.

Borç alanların en temel beklentisi kriz sonrasında tekrar iş bulabilme ve gelirlerinin eskisine oranla daha artacağına olan inançlarıydı. Ancak, 2001 krizinde yüzde 12'lerde olan işsizlik oranı bugün yüzde 14'ler düzeyinde. Toplumdaki işsiz ve iş isteyen ancak bulmaktan ümidi olmayanların sayısı 6 milyon kişi civarında.

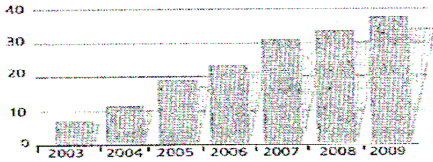
İşli olanların gelirlerindeki büyüme de oldukça sınırlı oldu. Reel ücret endeksinde bakılırsa son küresel krizle beraber enflasyondan arındırılmış ücretlerdeki artış durdu.

Bu bağlamda insanlar, en temel harcamalarından fedakârlık yapacak kadar zorlandıkları için borçlarını geri ödemede zorlanıyorlar. Sorun,

bankaların kredi kartı tahsilatında yaşadıkları sıkıntılardan belli oluyor. Finansal İstikrar Raporu bu konuda da bilgilere yer vermiş. Bankacılık sistemi diğer alanlarda işler iyi gittiği sürece, borcunun bir kısmını ödeyebilenlere yeni kredi açmaya devam edecektir. Eğer Avrupa'daki sorunlar derinleşirse bireysel kredilerde ve KOBİ kredilerinde son aylarda görülen genişlemenin devamı sıkıntılı olabilir.

Borç artıyor, buna karşılık gelirler artmıyor. Sonuç gıda harcamalarında azalma, daha az beslenme, refahtan daha az alınabilen pay. Bu sürdürülmesi çok zor bir denge. İşsizlik ve gelir dağılımı gibi yapısal sorunlara yönelik çözüm seçenekleri üzerinde tartışmak ve kalıcı çözümler bulmak için çok fazla gecikmemek gerekiyor.

Hanehalkının borç yükü/ harcanabilir gelir (%)

vadeli borçlanıyor.

Bizde borçlanmanın nedeni farklı. Artan borca rağmen hanehalkının en temel harcaması olan gıda tüketiminde sorun var. Ercan Türkan'ın aylık olarak hazırladığı e.t.t.e. tüketim endeksinde göre, nisan ayında reel gıda tüketimi, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 7.1 oranında azalmış. Tüketiciler bir yıl öncesiyle karşılaştırıldığında daha az gıda maddesi alabilmişler. Ağustos 2008'den beri ekside seyreden reel gıda harcamalarındaki değişim, insanların beslenmelerinden fedakârlık yaparak hayatlarını sürdürebildiklerinin bir göstergesi. Daha az beslenme, dar ve orta gelirli birçok aile için sağlık ve diğer sorunların habercisi olabilir.

Kabul etmek gerekir ki, borç olarak harcama yapmak kriz